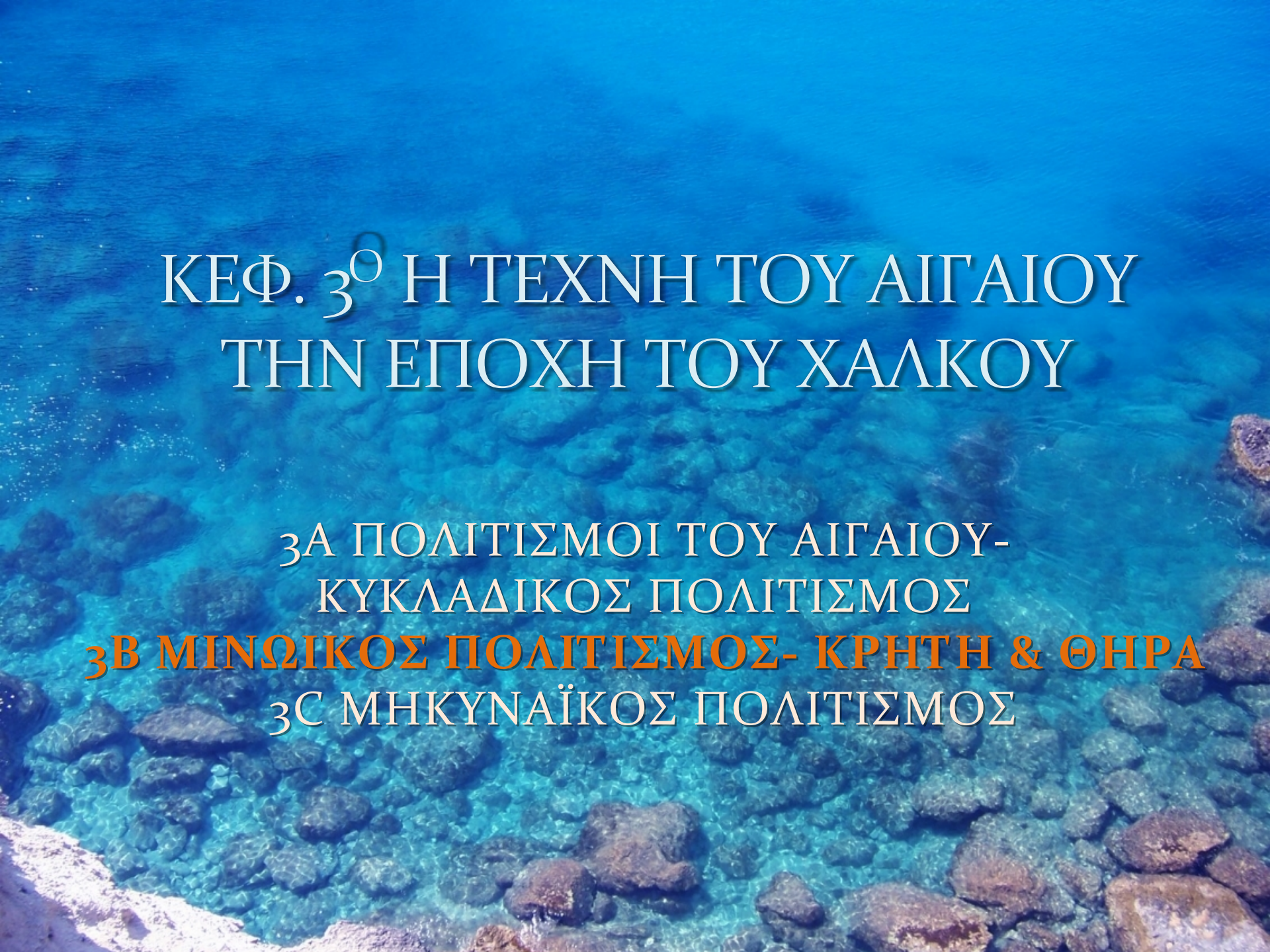

ΚΕΦ. 3^ο Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

3Α ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ-
ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

3Β ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ- ΚΡΗΤΗ & ΘΗΡΑ

3C ΜΗΚΥΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΚΕΦ. 3^ο Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

3^Β ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ- ΚΡΗΤΗ & ΘΗΡΑ

Μινωική Κρήτη

Ανακάλυψη του μινωικού πολιτισμού

- Ο Μίνως Καλοκαιρινός, εμπνευσμένος από την ανακάλυψη του H. Schliemann και λάτρης των αρχαίων δοκιμίων, ανέσκαψε και κατόρθωσε να εμφανίσει ένα τμήμα από το σημαντικό ανάκτορο της Κνωσού το 1878.
- Έπειτα, ο H. Schliemann επισκέφθηκε το νησί της Κρήτης επιθυμώντας να συνεχίσει τις έρευνες στο υπόλοιπο τμήμα του ανακτόρου της Κνωσού. Την περίοδο, όμως, που επισκέφτηκε το νησί, η Κρήτη βρισκόταν σταχέρια των Τούρκων κατακτητών. Όσο και αν διαπραγματεύθηκε μαζί τους για να αγοράσει τον χώρο της Κνωσού, δυστυχώς δεν τα κατάφερε.
- Στις 23 Μαρτίου 1900 ο A. Evans γεμάτος ενθουσιασμό και όραμα ξεκίνησε συστηματικές ανασκαφές για να φέρει στο φως τον θαμμένο προϊστορικό πολιτισμό. Από το 1900 έως το 1902 ανασκάφηκαν 20.000τ.μ., για να εμφανιστούν τελικά τα υπολείμματα από «το ανάκτορο του βασιλιά Μίνωα». Το μεγαλοπρεπές ανάκτορο της Κνωσού είχε πλέον έλθει στην επιφάνεια μαζί με ένα τεράστιο πλήθος ευρημάτων, αγγείων, σφραγίδων, πινακίδων και ειδωλίων.

Χρονολογικός πίνακας

- Νεολιθική περίοδος (5700-2800 π.Χ.)
- Προανακτορική περίοδος (2600-1900 π.Χ.)
 - Παλαιοανακτορική (1900-1700 π.Χ.),
 - Νεοανακτορική (1700-1450 π.Χ.)
 - Μετανακτορική (1450-1100 π.Χ.)

Κάθε περίοδος χωρίστηκε σε φάσεις προς διευκόλυνση στη χρήση τους.

Προανακτορική εποχή: ΠΜΙ-ΠΜΙΙ-ΠΜΙΙΙ-ΜΜΙΑ

Παλαιοανακτορική εποχή: ΜΜΙΒ-ΜΜΙΙ-ΜΜΙΙΑ

Νεοανακτορική εποχή: ΜΜΙΙΒ-ΥΜΙΒ-ΥΜΙΙ

Μετανακτορική εποχή: ΥΜ ΙΙΙ

Νεολιθική περίοδος

- Κατοίκηση αρχικά σε σπήλαια, αργότερα δημιουργούνται οι πρώτοι οικισμοί με κτίσματα από πέτρες, πλίνθους, κλαδιά.
- Νεολιθικοί τάφοι μέσα σε σπήλαια ή κοιλότητες σε μικρή απόσταση από τις μόνιμες κατοικίες. Βρέθηκαν μέσα σε αυτούς σκεύη, αγαλματίδια και διάφορα αντικείμενα που συνόδευσαν τους νεκρούς.
- Εμφάνιση εργαλείων, όπως ρόπαλα, μαχαίρια, πέλεκυς, σφύρες.
- Ανεύρεση πολλών νεολιθικών ειδωλίων γυναικείας μορφής. Τα αγαλματίδια αυτά έχουν μεγάλη σημασία, διότι σε συνδυασμό με τις ταφικές συνήθειες γνωστοποιούν τα πρώτα στοιχεία θρησκευτικής αντίληψης στο νησί της Κρήτης. Η ύπαρξη των ειδωλίων δείχνει τη θρησκευτική λατρεία μιας μεγάλης γυναικείας θεότητας, που θα συνεχιστεί και αναπτυχθεί καθόλη τη διάρκεια του μινωικού πολιτισμού.

Προανακτορική περίοδος (2600–1900 π.Χ.)

- Στις αρχές του 2600 π.Χ. πραγματοποιείται ένα κύμα μετανάστευσης από τα τη Μικρά Ασία προς τις Κυκλάδες, την Κρήτη και την κυρίως Ελλάδα.
- Δημιουργούνται πολλοί νέοι οικισμοί σε όλη την έκταση του νησιού. Οι κατοικίες καλυτερεύουν, αποκτούν παχύς πέτρινους τοίχους επικαλυμμένους με κονίαμα και διαμορφωμένα δωμάτια. Από τα μέσα της περιόδου αυτής, ορισμένοι οικισμοί αρχίζουν να επεκτείνονται σημαντικά και αποκτούν στοιχεία πρώιμης αστικής οργάνωσης. Πάντως μέχρι το τέλος της περιόδου αυτής δεν υπάρχουν ενδείξεις κάποιου κεντρικού συστήματος διοίκησης και οι διάφοροι οικισμοί φαίνεται ότι αντιπροσωπεύουν αυτόνομες οντότητες.
- Δημιουργούνται τοπικές παραδόσεις σε τέχνες όπως η λιθοτεχνία, η μεταλλοτεχνία (χάλκινα εργαλεία και σκεύη), η σφραγιδογλυφία και η γραπτή κεραμική. Σμιλεύονται επίσης οστά και ελεφαντόδοντο για τη δημιουργία ιερών ειδωλίων, δακτυλιδιών και σφραγίδων.
- Συνεχίζεται η χρήση του οψιδιανού. Με τις μαύρες στιλπνές λεπίδες οι Μινωίτες συνήθιζαν να ξυρίζονται!
- Πρώτοι θολωτοί τάφοι που χρησιμοποιούνται από μεγάλες οικογένειες ή ολόκληρες κοινότητες, ενώ συνεχίζονται και οι ταφές σε σπήλαια. Στις ταφικές συνήθειες προστέθηκαν οι επικήδειες ή επιτάφιος τελετές, που σκοπό είχαν να ξορκίσουν το κακό από τον νεκρό.
- Εκτός από τη γεωργία, την αλιεία και την κτηνοτροφία, οι κάτοικοι ασχολούνται με τη ναυτιλία και το εμπόριο.

A Shrine 92, from North.

Η θεά της γονιμότητας εξακολουθεί να λατρεύεται στα σπήλαια αλλά και σε μικρά ιερά που εμφανίζονται την περίοδο αυτή.

Ο πρωτομινωικός οικισμός της Μύρτου βρίσκεται στη θέση Φούρνου Κορυφή, κοντά στην Ιεράπετρα. Στο εσωτερικό του οικισμού εντοπίστηκε το αρχαιότερο οικιακό ιερό της μινωικής Κρήτης. Στο βωμό αυτού του ιερού βρέθηκε και ένα ανθρωπόμορφο αγγείο, γνωστό ως η «Θεά της Μύρτου», που κρατά ένα αγγείο για σπονδές.

Θρησκεία

- Στην Κρήτη δεν υπήρχαν ιερά για τη λατρεία. Εντοπίζονται ιερά κορυφής (πάνω στις κορυφές των βουνών), μέσα σε σπήλαια. Στην προανακτορική περίοδο εμφανίζονται τα πρώτα οικιακά ιερά.
- Ιεροπραξίες (ιερές τελετές): ιερά δέντρα, ιερές πέτρες, ιεροί κίονες

*Πήλινο ομοίωμα οικιακού ιερού.
Πάνω στους κίονες κάθονται πουλιά,
σύμβολο της θεϊκής παρουσίας*

Το δαχτυλίδι του Μίνωα. Μια παράσταση θεοφάνειας και λατρείας. Η θεά εικονίζεται τρεις φορές: Α)ως μικροσκοπική μορφή (πάνω δεξιά) αιωρείται στον αέρα.

Β)κάθεται σε βαθμιδωτό ιερό και εποπτεύει δυο πράξεις δεντρολατρείας που εκτελούνται από άντρα και γυναίκα λάτρες. Γ)Κωπηλατεί ή κρατά το πηδάλιο διασχίζοντας τη θάλασσα μέσα σε πλοiάριο με ακρόπρωρο σε σχήμα προτομής ιππόκαμπου που μεταφέρει βαθμιδωτό ιερό.

Το πέραςμα της θεάς από τα τρία στοιχεία της φύσης συμβολίζει τον έλεγχο της σε όλο τον ορατό κόσμο, ευλογεί και γονιμοποιεί τη φύση, κάνει τη θάλασσα καλοτάξιδη. Προβάλλει επίσης το μήνυμα της μινωικής κυριαρχίας σε στεριά και θάλασσα.

Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο, 1500-1400π.Χ.

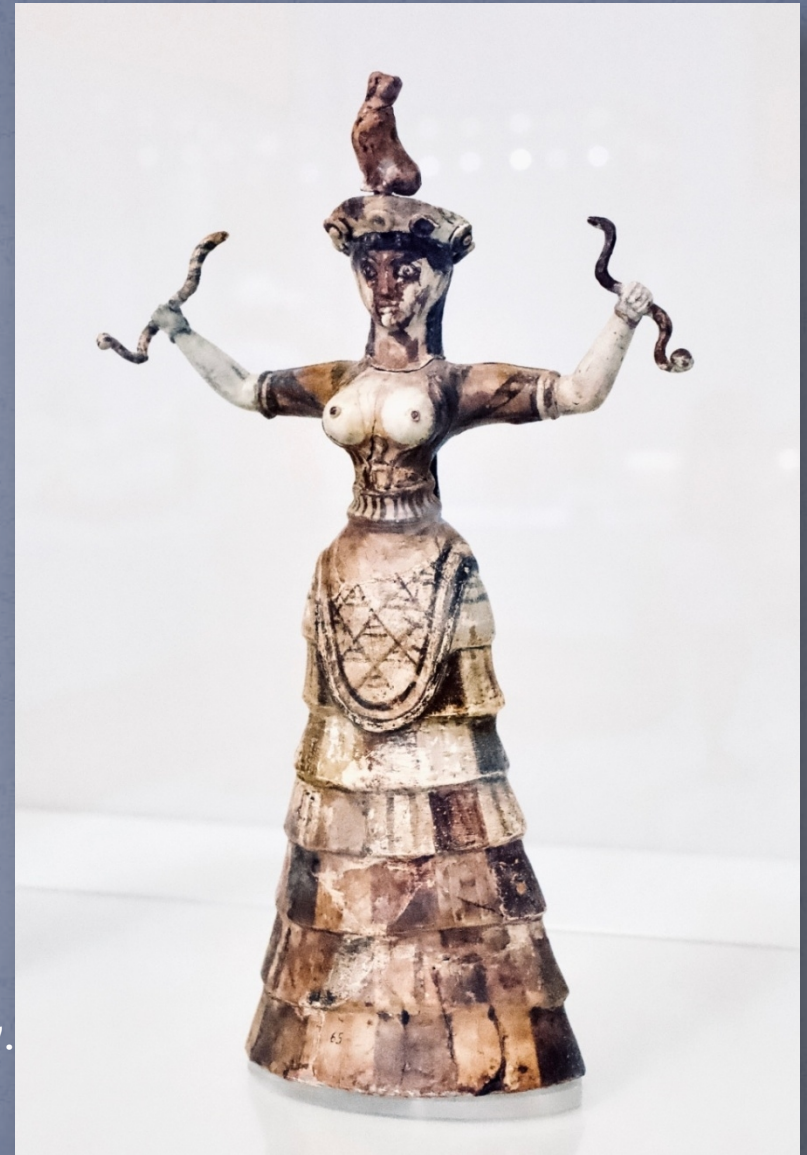

Χρυσό σφραγιστικό δαχτυλίδι από την Κνωσό με σκηνή λατρείας, 1600 - 1400 π.Χ. Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο. Τρεις γυναίκες - ιέρειες σε εκφραστικό χορό και μία τέταρτη, πιθανόν θεά σε στάση ευλογίας (δεύτερη από δεξιά), εικονίζονται σε ιερό άλσος που δηλώνεται με μικρά μπουκέτα λουλουδιών.

Χρυσό δαχτυλίδι από τις Αρχάνες (νεκροταφείο Φουρνί) με θρησκευτική παράσταση, 1450 - 1400 π.Χ. Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο. Εικονίζεται μία θεά να οδηγεί **γρύπα**, που πετάει στους αιθέρες, στη στάση που οι αρχαιολόγοι ονομάζουν «ιερό καλπασμό».

Η «μεγάλη» και η «μικρή» θεά των όφεων.
Ιερό θησαυροφυλάκιο, Κνωσός
(1600-1450 π/Χ/)

Τα σύμβολα της θεάς δείχνουν τις διαφορετικές της υποστάσεις.
Τα φίδια μαρτυρούν τον χθόνιο χαρακτήρα της, τη σχέση της με τη γη.
Τα περιστέρια δηλώνουν την κυριαρχία της στο ουράνιο πεδίο.
Το αιλουροειδές στο κεφάλι της ή τα άγρια θηρία γύρω της, δηλώνουν την κυριαρχία της πάνω στην άγρια φύση.
Οι υπνοφόρες παπαρούνες μπορεί να συμβολίζουν την θεραπευτική της δράση.
Καθώς το όπιο ήταν γνωστό ως αναισθητικό και καταπραϋντικό.
Άλλη ερμηνεία είναι ότι επιφέρουν μια εκστατική κατάσταση και άλλη ότι κατευνάζει τα νήπια.
Το εκτεθειμένο στήθος αποτελεί σύμβολο γονιμότητας.

Εικ. 3 Ιερό Διπλών Πελέκεων, στο νότιο-ανατολικό τμήμα του ανακτόρου

Θρησκευτικά σύμβολα: ανεικονική απεικόνιση της θεάς

- Διπλός πέλεκυς, κέρατα καθοσίωσης, οκτώσχημη ασπίδα, ιερός κόμβος
- Βρίσκονται πάνω σε τοιχογραφίες, κοσμήματα, σφραγίδες, ελεφαντόδοντο

*Χρυσό περίαπτο με δύο μέλισσες
Χρυσόλακκος, Μαλίων,
1800 - 1700 π.Χ.*

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΓΥΡΗΣ

Γραφή

- Καθ' όλη τη διάρκεια της εποχής του χαλκού στον ελλαδικό χώρο, εμφανίζονται τρεις πρωτοϊστορικές γραφές, η «Κρητική Ιερογλυφική», η «Γραμμική Γραφή Α» και η «Γραμμική Γραφή Β». Η Γραμμική Α και Β προορίζονταν για διοικητική, εμπορική και λογιστική χρήση. Από αυτές έχει αποκωδικοποιηθεί μόνο η Γραμμική Β, που παρουσιάζεται στην τελική ανακτορική φάση, όπου υπάρχει η εισροή μηχαναϊκών στοιχείων.

- Το πιο γνωστό δείγμα της ιερογλυφικής μινωικής γραφής είναι ο μοναδικός στο είδος του δίσκος, που βρέθηκε στους αποθηκευτικούς χώρους του ανακτόρου της Φαιστού, που ανήκουν στην παλιοανακτορική περίοδο. Στις δύο πλευρές του έχουν αποτυπωθεί σύμβολα σε μία σειρά, που ακολουθεί σπειροειδή διάταξη, ξεκινώντας από την περιφέρεια και καταλήγοντας στο κέντρο. Διακρίνονται 45 σύμβολα που επαναλαμβάνονται και ομαδοποιούνται σχηματίζοντας λέξεις, οι οποίες χωρίζονται με κάθετες εγχάρακτες γραμμές. Η αποτύπωσή τους έγινε με σφραγίδες, όταν ο πηλός ήταν ακόμη νωπός και για το λόγο αυτό ο δίσκος θεωρείται το παλαιότερο γνωστό δείγμα τυπογραφίας.
- Και στις δύο πλευρές του δίσκου, μετράμε συνολικά 61 λέξεις σε 18 στίχους σαν ένα «σονέτο με ομοιοκαταληξία». Η επικρατέστερη ερμηνεία του είναι μια προσευχή ή ύμνος στη Μεγάλη Μητέρα.

Παλαιοανακτορική περίοδος 1900–1700 π.Χ.

- Η συγκέντρωση οικονομικών πόρων δημιούργησε τις πρώτες κοινωνικές τάξεις του νησιού. Οι Μινωίτες κατόρθωσαν να αναβαθμίσουν το βιοτικό τους επίπεδο, κατοικούσαν πλέον σε οργανωμένους οικισμούς και απέκτησαν επαγγελματική εξειδίκευση, γεγονός που βοήθησε στην κοινωνική ανάπτυξη του Μινωικού πολιτισμού.
- **Ίδρυση των πρώτων ανακτορικών κέντρων.** Συνέπεια της δημιουργίας κοινωνικής διαστρωμάτωσης ήταν η ανοικοδόμηση των πρώτων ανακτόρων γύρω στο 1900 π.Χ. Οι περιοχές όπου οικοδομούνται ανάκτορα είναι Κνωσός, Φαιστός, Μάλια, Γουρνιά, Παλαίκαστρο, Μόχλος, Καλαθιανά, Τυλισός, Κάτω Μεσαρά, κ.αλ.
- Εξέλιξη και τελειοποίηση εργαλείων, καινούριες τέχνες και εξειδικευμένοι εργάτες.
- Η επαφή με τους μεγάλους πολιτισμούς της Εγγύς Ανατολής και της Αιγύπτου οδήγησαν στην υιοθέτηση όχι μόνον συγκεκριμένων μεθόδων διοικητικής οργάνωσης, όπως η χρήση σφραγίδων και της γραφής για την τήρηση αρχείων (αρχικά με ένα σύστημα ιδεογραμμάτων και στη συνέχεια με τη συλλαβική Γραμμική Α), αλλά επίσης λατρευτικών πρακτικών και νέων καλλιτεχνικών τάσεων, υλικών και τεχνικών κατασκευής.
- Η περίοδος αυτή έληξε εξαιτίας μιας ξαφνικής ολοκληρωτικής καταστροφής που έπληξε το νησί και κατέστρεψε οικισμούς και ανάκτορα (ίσως σεισμός, επιδρομή εχθρικών φυλών, εσωτερικές αναταραχές).

Οι πόλεις γύρω από τα ανάκτορα

Για τις κατοικίες αντλούνται στοιχεία από το λεγόμενο «Μωσαϊκό της πόλης». Πρόκειται για πλακίδια από φαγεντιανή με παραστάσεις οικιών διώροφων ή τριώροφων με τα αρχιτεκτονικά τους στοιχεία σε χαμηλό ανάγλυφο. Το εύρημα εντοπίσθηκε στο ανάκτορο της Κνωσού. Πιθανότατα αποτελούσαν διακόσμηση κάποιας ξύλινης πυξίδας ή κιβωτίου.

Κεραμική: καμαραϊκός ρυθμός

Κύριο χαρακτηριστικό στην κεραμική είναι η εμφάνιση του καμαραϊκού ρυθμού, ο οποίος αποτελεί προϊόν των ανακτορικών εργαστηρίων και από εκεί διοχετεύεται στην αγορά. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη κεραμική παραγωγή με πολύ λεπτά τοιχώματα (οωκέλυφα), πολύχρωμη διακόσμηση και εκπληκτικά σχέδια. Προϊόν που εξάγεται σε πολλές χώρες.

Παρατηρούμε γραπτή και πλαστική διακόσμηση. Αβακωτό κόσμημα με πλαστικά άνθη.

Περίτεχνα διακοσμημένο αγγείο από τη μινωική Κρήτη. Η τεχνοτροπία αυτή αποκαλείται "θαλάσσιος ρυθμός» γιατί ο καλλιτέχνης απεικονίζει μια υποθετική εικόνα του βυθού της θάλασσας. Παρατηρεί κανείς πως η διακόσμηση συνεχίζεται και στη λαβή και στο χείλος του αγγείου. Κρήτη 1700 π.Χ.

Αριστερά: Ζάκρος. Ρυτό
από ορεία κρύσταλλο με
διακόσμηση χρυσού και
φαγεντιανής.

Νεοανακτορική εποχή
(1600-1450 π.Χ.).

Δεξιά: Το σπάνιο κωνικό
ρυτό από την Αγία Τριάδα
με τις απεικονίσεις
αθλημάτων. Υστερομινωική
I περίοδος (1600-1450 π.Χ.).

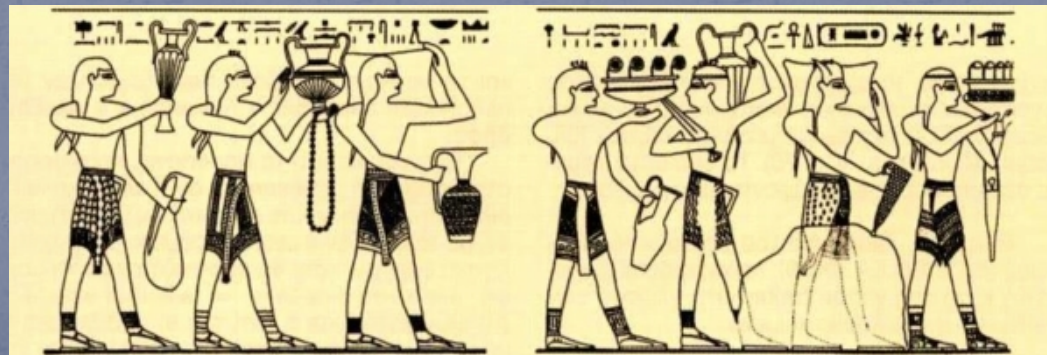

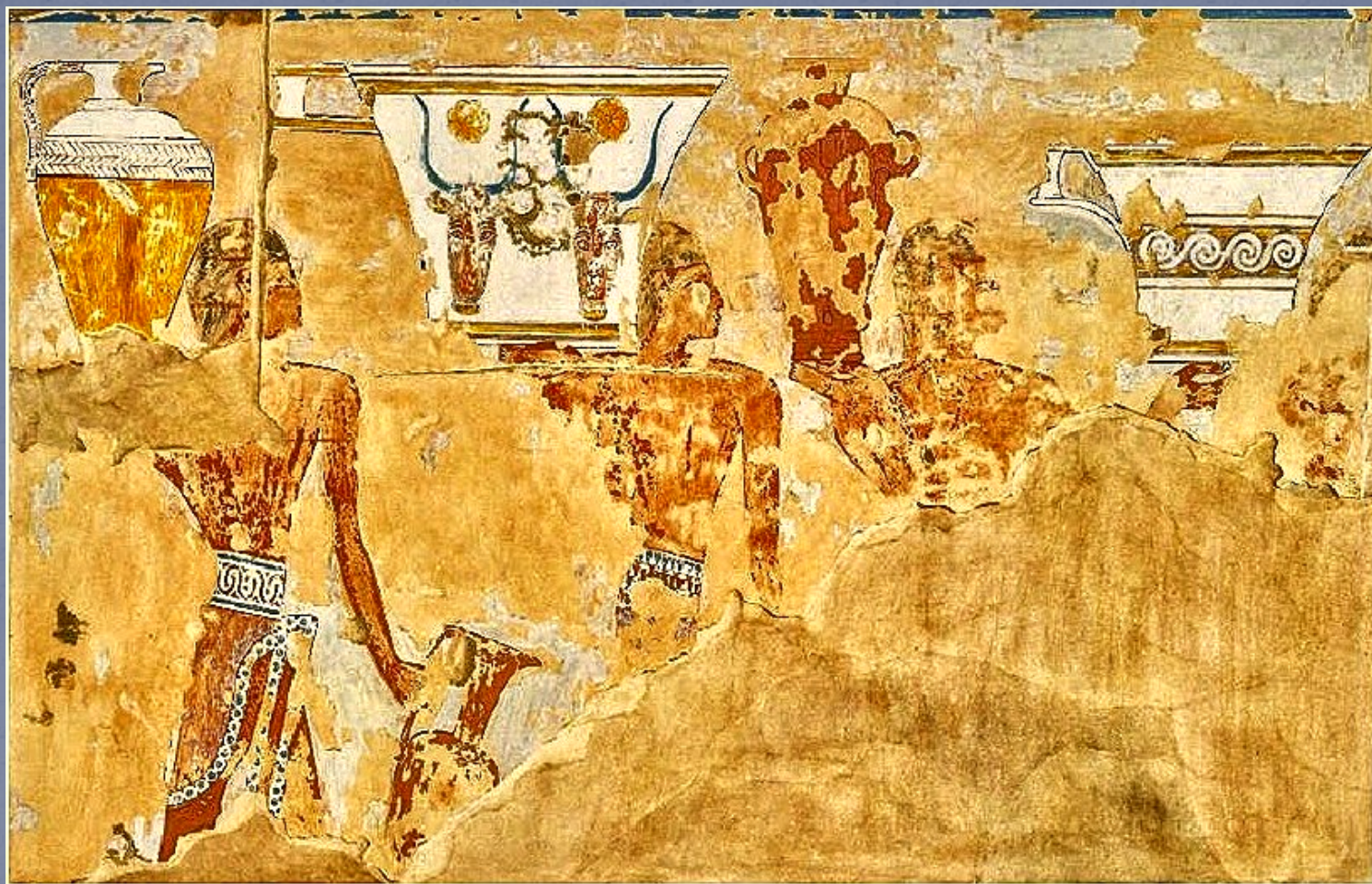

Αριστουργημα μικρογλυπτικής σε λίθινο αγγείο από την έπαυλη της Αγίας Τριάδας, το λεγόμενο "ρυτό των θεριστών". Υστερομινωική ΙΑ (1600 -1500 π.Χ.). Κάποιες λατρευτικές πομπές συνδέονται με την αγροτική λατρεία. Μία τέτοια πομπή απεικονίζεται στο ρυτό της Αγίας Τριάδος. Η πομπή σε αυτή την παράσταση αποτελείται από θεριστές, που περπατούν σε ζεύγη υπό την μουσική υπόκρουση ενός σείστρου. Θεωρείται ότι η μουσική συνόδευε έναν ύμνο προς τη θεότητα και ότι η τελετή αποσκοπούσε στην ευλογία της συγκομιδής.

Νεοανακτορική περίοδος η «χρυσή εποχή» του Μινωικού πολιτισμού

- Η πρώτη φάση της Νεοανακτορικής περιόδου (1700–1600 π.Χ.) περιλαμβάνει την ανασυγκρότηση των κατεστραμμένων περιοχών και το στάδιο της προετοιμασίας αυτών. Οι επαφές με την Ανατολή την Κύπρο, την Αίγυπτο, την Συρία και την Παλαιστίνη, γίνονται στενότερες και οι Κεφτιού –όπως αποκαλούνται οι Κρήτες στα αιγυπτιακά– εμφανίζονται όλο και συχνότερα σε ανατολικά κείμενα και αιγυπτιακές τοιχογραφίες από το 1700 π.Χ. και εξής.
- Η δεύτερη φάση (1600-1450 π.Χ.) περιλαμβάνει την πλήρη ανακατασκευή των ανακτόρων, με καινούριες προσθήκες και μεγαλύτερη πολυτέλεια.
- Την περίοδο αυτή, η Κρήτη ασκεί έντονη πολιτική και πολιτιστική επιρροή σε ολόκληρο το Αιγαίο. Οι κυκλαδικοί οικισμοί του 16ου και 15ου αι. π.Χ. έχουν τόσο έντονα μινωικά χαρακτηριστικά. Στην ηπειρωτική Ελλάδα, αναπτύσσεται την ίδια περίοδο ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός, ο οποίος υιοθετεί όλες σχεδόν τις κατακτήσεις της μινωικής τέχνης.

Τοιχογραφία από τον τάφο του Σενμούτ στις Θήβες της Αιγύπτου (1500 π.Χ.) Πιστεύεται ότι εικονίζει Κρήτες που φέρνουν δώρα. Η ακρίβεια Της παράστασης επιβεβαιώθηκε από την ανακάλυψη παρόμοιων αγγείων.

- Η μινωική τέχνη φθάνει στο απόγειο της ακμής της: τοιχογραφίες με έντονα χρώματα κοσμούν τα ανάκτορα και άλλα σημαντικά οικοδομήματα.
- Η λιθογραφία και η μικρογλυπτική φτάνουν στο απόγειό τους.
- Στους χώρους λατρείας και ταφής γίνεται συστηματική χρήση περίτεχνων αντικειμένων από μέταλλα, ημιπολύτιμους λίθους, υαλόμαζα, φαγεντιανή και ελεφαντόδοντο.
- Εξελίσσεται η τέχνη της σφραγιδογλυφίας.

Χρυσόδετη σφραγίδα από σάρδιο με διπλό πέλεκυ και ιερό κόμβο, σφραγίδα από στεατίτη με παράσταση πλοίου
συροβαβυλωνιακός σφραγιδόλιθος από λάπις λάζουλι με ανατολικές δαιμονικές μορφές και σύμβολα
και φακοειδής σφραγιδόλιθος με λιοντάρια

Ειδώλιο από ελεφαντόδοντο. Τα διαφορετικά τμήματα ελεφαντόδοντου ενώνονταν με λεπτά καρφιά και οι ανατομικές λεπτομέρειες και η διακόσμηση αποδίδονταν με φύλλα χρυσού.

Ο Ταυροκαθάπτης της Κνωσού, 1600-1500 π.Χ.
Αποτελούσε τμήμα συνόλου με παράσταση ταυροκαθαψίων.

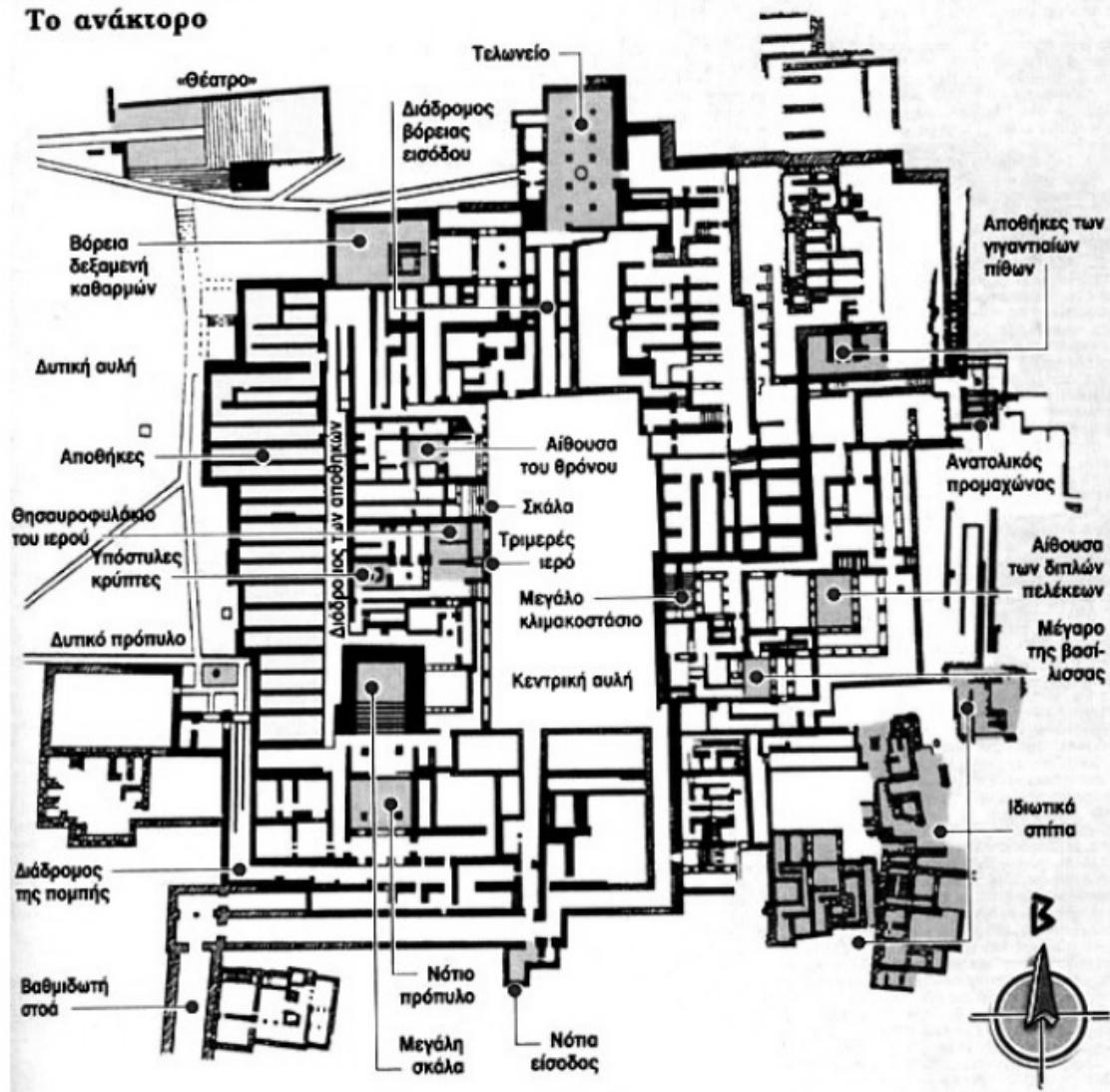
Ανακτορικά κτιριακά συγκροτήματα

- Τα «ανάκτορα» όπως τα ονόμασε ο Έβανς, ήταν τα κέντρα της θρησκευτικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής της μινωικής Κρήτης κατά τη δεύτερη χιλιετία π.Χ. και η ζωή τους διήρκεσε περίπου 600 χρόνια. Τα κυριότερα ανάκτορα κτίστηκαν στην παλαιοανακτορική περίοδο, σε ήδη ακμαία αστικά κέντρα, όπως η Κνωσός, η Φαιστός και τα Μάλια, που βρίσκονταν στο μέσο εύφορων πεδιάδων ή σε σημαντικά για το εξωτερικό εμπόριο λιμάνια, όπως η Ζάκρος (χτίστηκε την νεοανακτορική περίοδο). Εκτός από τα τέσσερα σημαντικότερα ανακτορικά κέντρα της Κνωσού, της Φαιστού, των Μαλίων και της Ζάκρου, υπήρχαν και μικρότερης εμβέλειας και σημασίας ανάκτορα, που είχαν υπό τον έλεγχό τους μικρότερες περιοχές, όπως οι Αρχάνες και τα Χανιά. Τα πρώτα ανάκτορα καταστράφηκαν γύρω στο 1700 π.Χ. και ξανακτίστηκαν με μεγαλύτερη πολυτέλεια και έκταση και καταστράφηκαν τελειωτικά για δεύτερη φορά το 1450 π.Χ.
- Γύρω από τα ανάκτορα δημιουργήθηκαν πόλεις. Στην ενδοχώρα του νησιού χτίζονται μεγάλες αγροικίες («βίλες»), που λειτουργούν μάλλον ως περιφερειακά κέντρα συλλογής της αγροτικής παραγωγής και αναδιανομής αγαθών. Οι πόλεις όπως και οι αγροικίες φαίνεται πως είχαν παραμείνει ανοχύρωτες, στοιχείο που δηλώνει την ειρηνική συνύπαρξη των διαφόρων τοπικών αρχόντων.

Τα πολυώροφα μινωικά ανάκτορα παρουσιάζουν μια καλά οργανωμένη διάταξη των χώρων τους με εσωτερικά αίθρια και αυλές, ημι-υπαίθριους χώρους και προστώα (στοές), τα οποία συντελούν στον αποτελεσματικότερο φυσικό φωτισμό, αερισμό και ηλιασμό των ποικίλων χώρων τους. Πολλαπλές λειτουργίες λαμβάνουν χώρα μέσα σε αυτούς.

ΚΝΩΣΟΣ

Το ανάκτορο

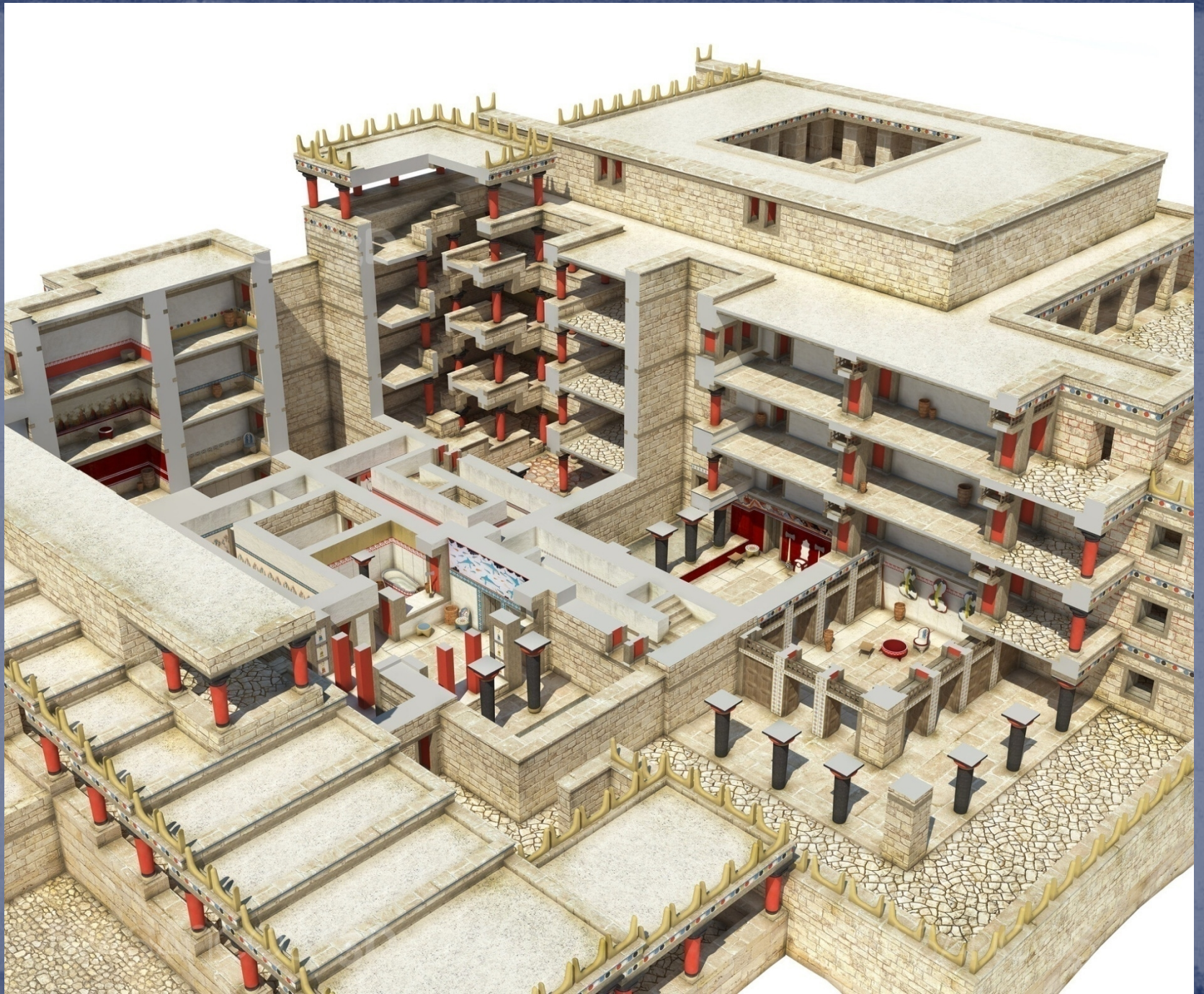

Εικ. 4 Κάτοψη ανακτόρου της Κνωσού

Σχεδιαστική αναπαράσταση του ανακτόρου της Κνωσού

Κοινό σε όλα τα ανακτορικά συγκροτήματα είναι ότι χτίζονται στην κορυφή λόφων, διαθέτουν μια μεγάλη ορθογώνια κεντρική αυλή στον άξονα βορά – νότου και άλλες μικρότερες, αναπτύσσονται γύρω τους ποικίλοι κλιμακωτοί χώροι, οι οποίοι επικοινωνούν με πολλαπλά δίκτυα διαδρόμων και μικρά αίθρια. Κανένα όμως ανακτορικό συγκρότημα δεν είναι πανομοιότυπο με τα άλλα.

Κνωσός. Σχεδιαστική αναπαράσταση μέρους του ανακτόρου. Στα αριστερά εικονίζονται οι ιεροί χώροι με τριμερή μορφή, στο κέντρο το κλιμακοστάσιο και δεξιά η ισόγεια αίθουσα του θρόνου. Το ανάκτορο διέθετε βέβαια ορόφους και ξύλινη αντισεισμική ενίσχυση ενώ ήταν κατάκοσμο από τοιχογραφίες με θρησκευτικά θέματα και θέματα από το φυσικό κόσμο.

Κνωσός. Όψη των
ιδιωτικών
διαμερισμάτων του
ανακτόρου. Ο
ανασκαφέας της
Κνωσού Άρθουρ
Έβανς επέλεξε να
χρωματίσει με κόκκινο
και μαύρο τους
αποκατεστημένους
κίονες, ώστε να δοθεί
ένα εντυπωσιακότερο
ύφος στο ανάκτορο
του Μίνωα.

Εικόνα 4: Κνωσός, α. Κεντρικό κλιμακοστάσιο με κλιμακωτά στηθαία και κίονες, β. Λεπτομέρεια λιθόκτιστης κατασκευής σε συνδυασμό με ξύλινο σκελετό. Εδώ, στην αποκατάσταση Έβανς, το ξύλο αντικαθιστάται από μπετόν.

Άπτεροι γρύπες πίσω από τον «θρόνο του Μίνωα»

- Τοιχογραφία με μυθικά πλάσματα, τους γρύπες ανάμεσα σε παπύρους, φοίνικες και άλλα φυτά. Ο γρύπας αποτελεί ένα δυνατό ον καθώς προέρχεται από τον συνδυασμό των δύο κορυφαίων θηρευτών της φύσης, τον αετό και το λιοντάρι. Το πρόσωπο που συνοδεύει έχει εξουσία και θεϊκή υπόσταση και από τη συμμετρική στάση τους φαίνεται να προστατεύουν αυτό το ιερό πρόσωπο.

Το λεγόμενο «μέγαρο της βασίλισσας»

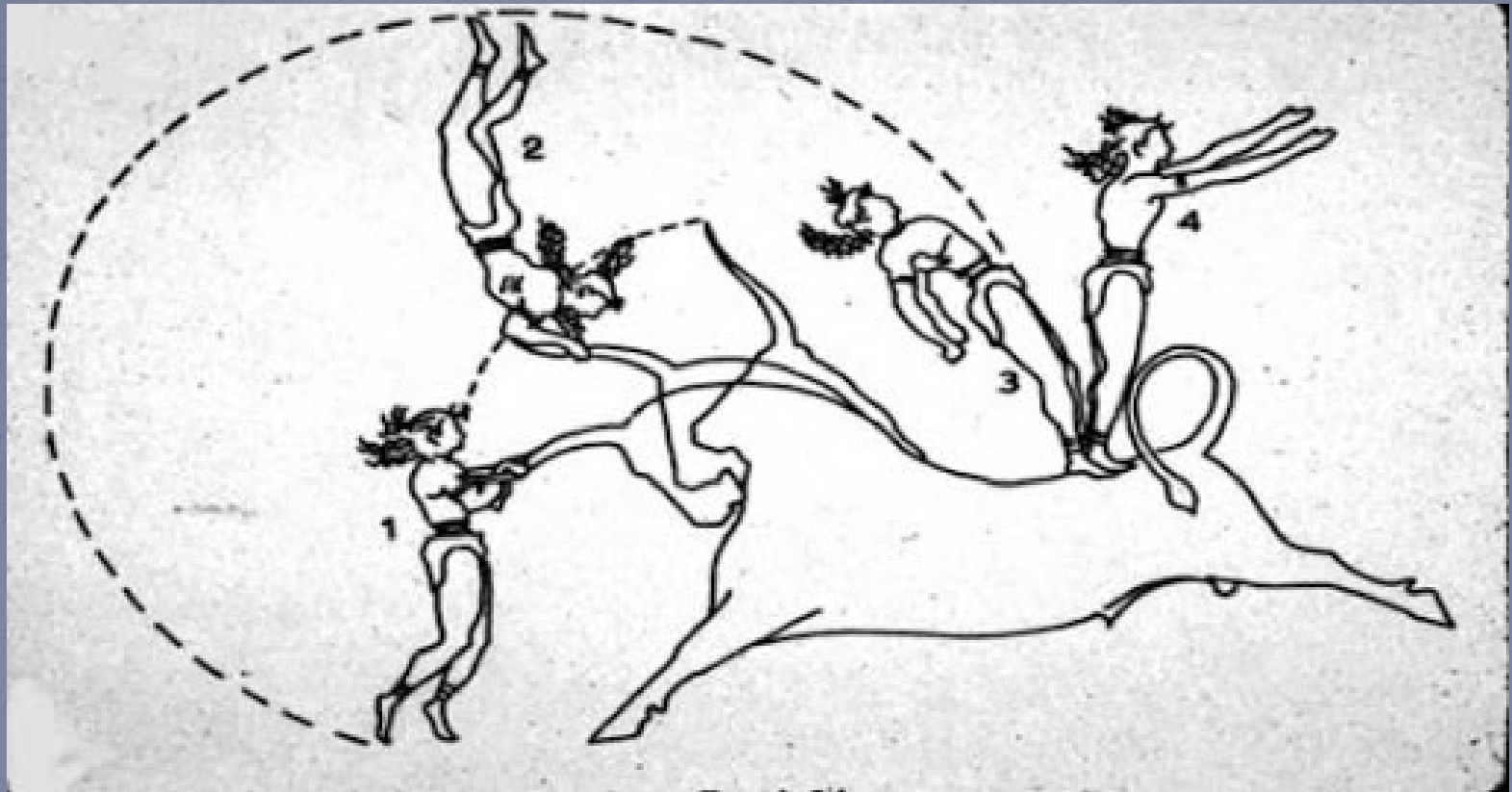
Κνωσός. Το "μέγαρο της βασίλισσας" σε αποκατάσταση.

Η τοιχογραφία των δελφινιών από την Κνωσό

Τοιχογραφία με τα Ταυροκαθάψια

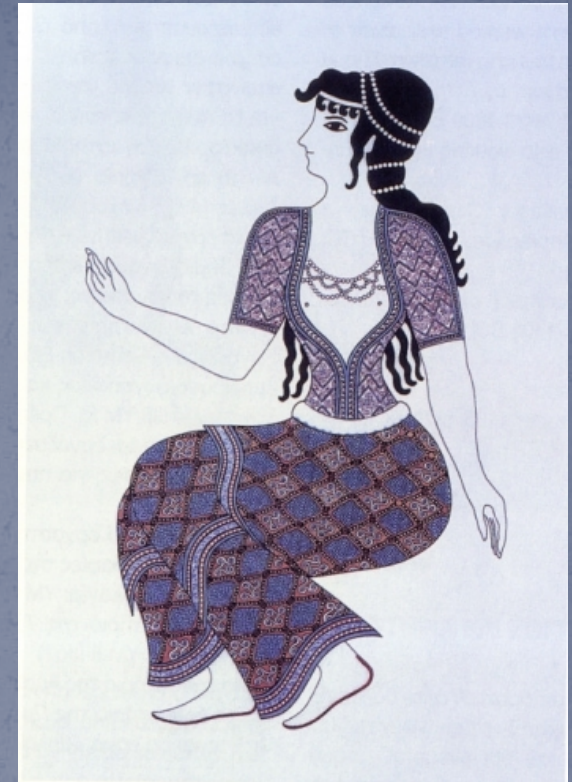

Η "Τοιχογραφία του Δίφρου" ή "της Μετάδοσης των Σπονδών" εικονίζει στιγμιότυπα τελετουργίας συμποσιακού χαρακτήρα. Αποτύπωνε πιθανότατα πραγματικές τελετές έγερσης προπόσεων στην αίθουσα απ' όπου προέρχεται, στον όροφο της Δυτικής Πτέρυγας του ανακτόρου της Κνωσού. Οι μορφές απεικονίζονται όρθιες και καθιστές σε πτυσσόμενα καθίσματα και υψώνουν κύπελλα και κύλικες.
(Δίφρος = σκαμνάκι με τέσσερα πόδια χωρίς πλάτη)

Στην ίδια σύνθεση συμπεριλαμβάνεται και
"Η Παριζιάνα". Κνωσός, Ανάκτορο, Τελική
Ανακτορική περίοδος (1450-1350/1300 π.Χ.).

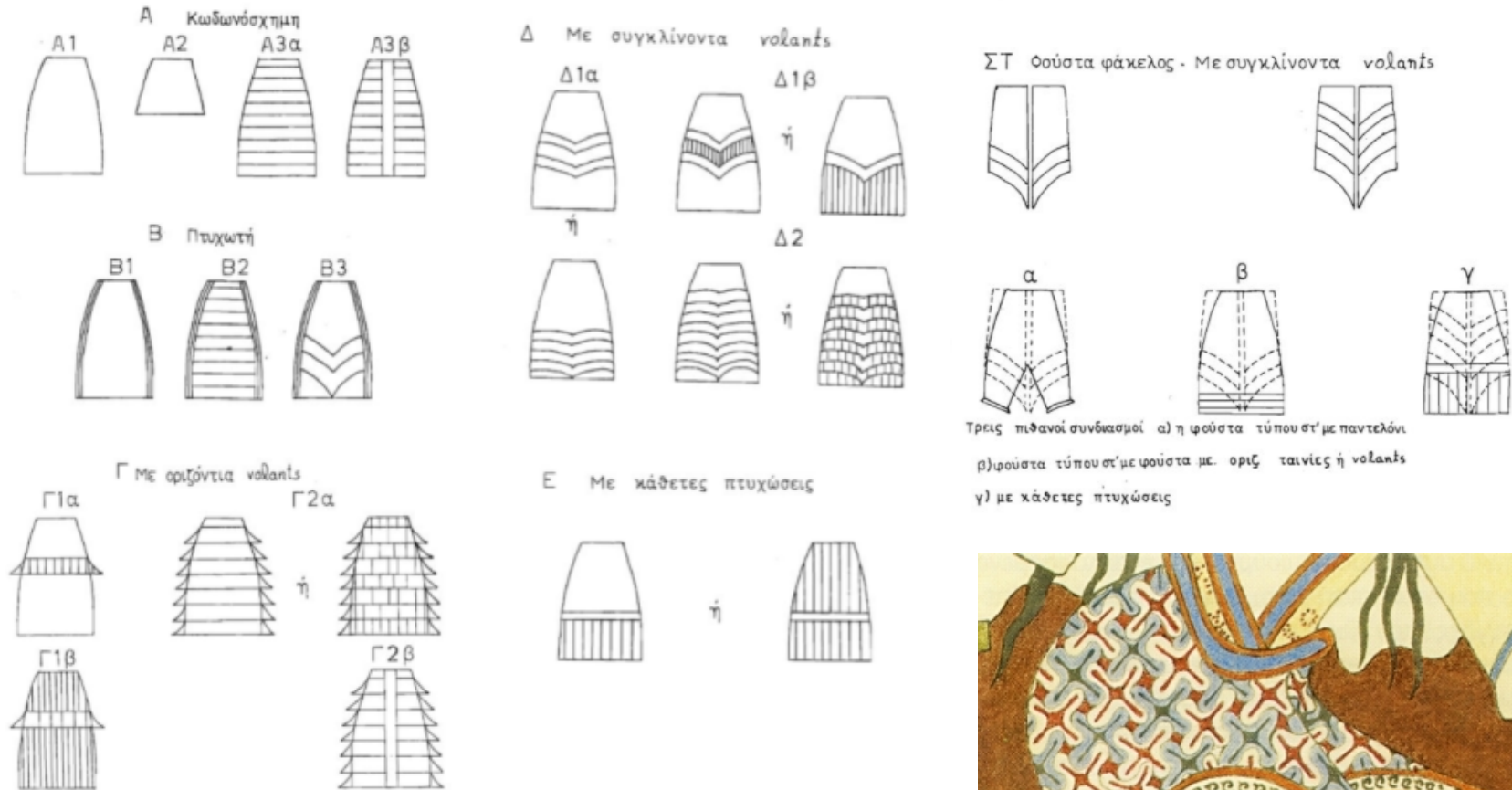

Τμήμα ανάγλυφης τοιχογραφίας από την Ψείρα. Απεικονίζεται γυναικεία καθιστή μορφή. Νεοανακτορική περίοδος.

- Η μόδα στη μινωική Κρήτη περιλάμβανε εντυπωσιακά καπέλα, κωδονόσχημες φούστες από λινό ή μαλλί, εφαρμοστά περικόρμια, μυτερούς γιακάδες, κεντητές ποδιές με πολύχρωμα μοτίβα, διάφανα μεταξένια πέπλα, περίτεχνα χτενίσματα με κορδέλες.

Τύποι ΝεΑν φούστας

Σχ. 4 Τύποι φούστας μινωικής ενδυμασίας

Τμήμα τοιχογραφικής σύνθεσης από την έπαυλη της Αγίας Τριάδας.
 Απεικονίζεται γυναίκα κοντά σε ιερή κατασκευή.
 Νεοανακτορική περίοδος.

Εικόνα 2. Τμήματα του συστήματος αποχέτευσης στο ανάκτορο της Κνωσού, εντός του ανακτόρου (αριστερά) και στην έξοδο του κεντρικού αποχετευτικού αγωγού (δεξιά).

Εικόνα 3. Τμήματα του συστήματος αποχέτευσης στο ανάκτορο της Φαιστού: τμήμα εντός του ανακτόρου (αριστερά) και κεντρικός αποχετευτικός αγωγός (δεξιά).

Αποθηκευτικοί χώροι με πίθους στην Κνωσό

Η πολυπλοκότητα των κτιρίων πιθανότατα ενέπνευσε την ιδέα του λαβύρινθου, με την έννοια της δαιδαλώδους κατασκευής.

Η λέξη Λάβρυς είναι γένους θηλυκού προελληνική και σήμαινε πέλεκυς. Λαβύρινθος σημαίνει η οικία του διπλού πέλεκυ.

Φαιστός: Γενική άποψη του ανακτόρου με την κεντρική αυλή στο βάθος και το μεγάλο κλιμακοστάσιο στο κέντρο

Η Μετανακτορική περίοδος

- Η μινωική ακμή έμελλε να σταματήσει βίαια γύρω στο 1450 π.Χ., όταν καταστράφηκαν σχεδόν ταυτόχρονα από σεισμούς τα περισσότερα ανάκτορα και πόλεις της Κρήτης, χωρίς ποτέ να μπορέσουν να ανακάμψουν πραγματικά. Οι λόγοι της καταστροφής δεν είναι ξεκάθαροι.
- Η μινωική παράδοση παρέμεινε ζωντανή και μετέδωσε τα επιτεύγματά της στην ηπειρωτική Ελλάδα: ανακτορική αρχιτεκτονική, γραφή (Γραμμική Β) θρησκευτική εικονογραφία (νωπογραφίες και σφραγιδόλιθοι). Στις αρχές του 14ου αι. π.Χ., ωστόσο, καταστρέφεται οριστικά και το ανάκτορο της Κνωσού και τότε φαίνεται ότι η Κρήτη διασπάται πολιτικά σε μικρότερες οντότητες. Σχεδόν την ίδια περίοδο εμφανίζονται τα πρώτα μυκηναϊκά ανάκτορα στην ηπειρωτική Ελλάδα.
- Δεν είναι γνωστό αν η εισροή των μυκηναϊκών στοιχείων στο νήσι έγινε με ειρηνικό ή πολεμικό τρόπο.

Θήρα

- Το Ακρωτήριο Θήρας αποτελεί ένα κοσμοπολίτικο κέντρο, στο οποίο συμβιώνουν στοιχεία της μινωικής Κρήτης (αρχιτεκτονική, τοιχογραφίες, λατρεία) και του ανερχόμενου μυκηναϊκού κόσμου μέσα σε έντονα κυκλαδικό κλίμα. Μια κολοσσιαία ηφαιστειακή καταστροφή, δημιούργησε έναν τεράστιο κρατήρα βυθίζοντας το κεντρικό τμήμα του νησιού στη θάλασσα και διαμορφώνοντας τα τρία σημερινά νησιά Θήρα, Θηρασία και Ασπρονήσι. Η ταφή του οικισμού μέσα σε στρώματα ελαφριάς ηφαιστειακής τέφρας προφύλαξε τα ερείπια από τη φυσική διάβρωση, επιτρέποντας έτσι την καλή διατήρηση των κτηρίων που μας παρέχουν την πληρέστερη εικόνα μιας μινωικής πόλης.

Μετά την έκρηξη οι προϊστορικοί οικισμοί καλύφθηκαν από στρώματα ηφαιστειακής λάβας, ύψους μερικές φορές 60 περίπου μέτρων. Στη θέση Ακρωτήρι στο νότιο άκρο του νησιού οι ανασκαφές αποκάλυψαν κάτω από τα στρώματα της λάβας έναν εκτεταμένο οικισμό της Υστεροκυκλαδικής Ι περιόδου, ο οποίος καταστράφηκε από την έκρηξη. Τα όρια του οικισμού δεν έχουν εντοπιστεί ακόμη αλλά υπολογίζεται ότι η συνολική του έκταση έφθανε τα 200 εκτάρια.

*Θήρα, Φωτογραφία της
έκρηξης του 1926.*

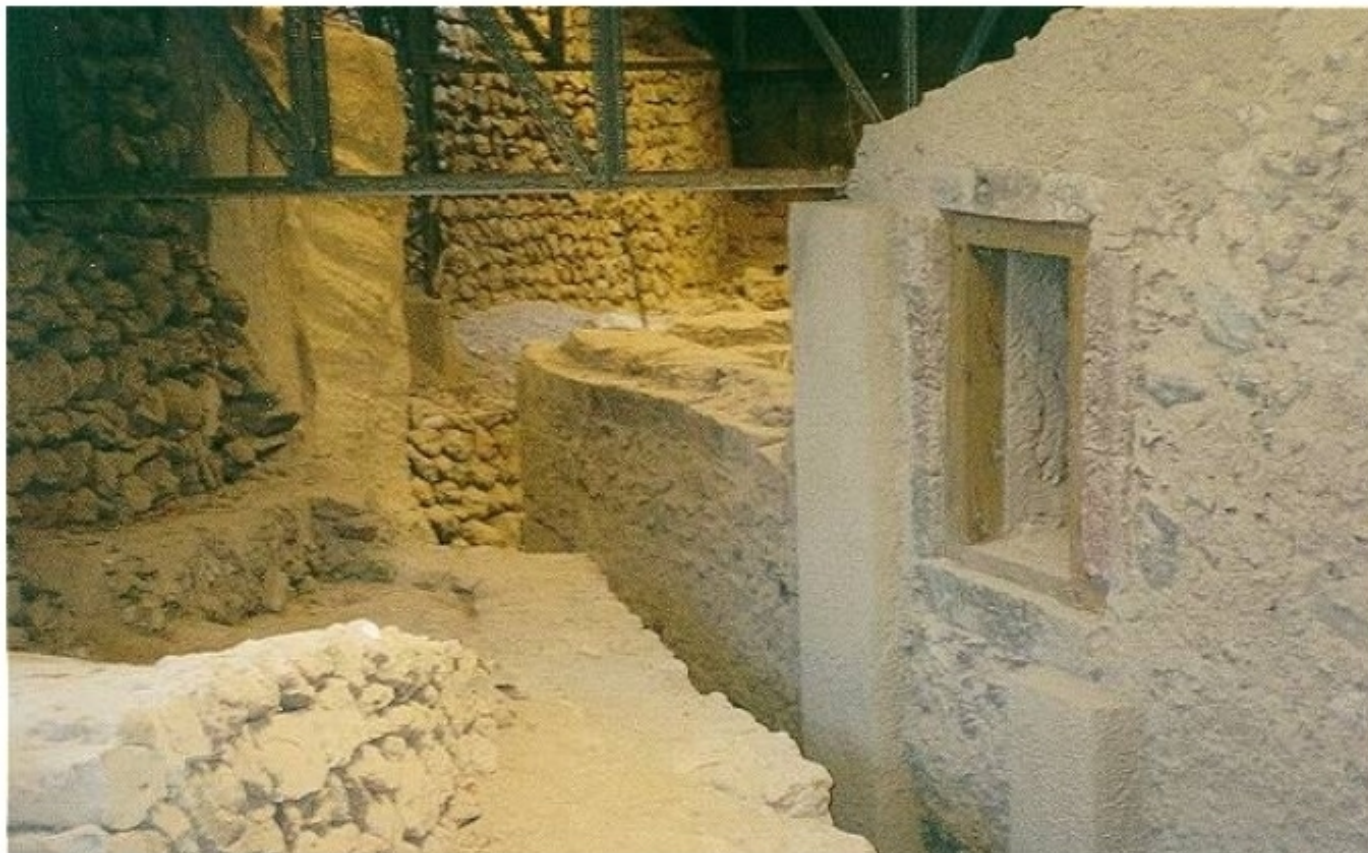
Τα οικιστικά κατάλοιπα στο ανασκαμμένο τμήμα του οικισμού βρίσκονται σε άριστο βαθμό διατήρησης και έτσι μας δίνουν μια ασφαλή εικόνα της πολεοδομίας του οικισμού. Τα κτήρια -διώροφα ή και τριώροφα- ήταν κτισμένα σε οικοδομικές νησίδες, διέθεταν οργανωμένο αποχετευτικό δίκτυο και ανάμεσά τους υπήρχαν δρόμοι και πλατείες. Η άριστη κατασκευή και η πολυτέλεια των εγκαταστάσεων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εκεί ζούσαν πλούσιοι έμποροι ή τοπάρχες, ενώ ορισμένα κτήρια, λόγω των τελετουργικών εγκαταστάσεων, της διακόσμησης και των ειδικών ευρημάτων έχουν χαρακτηριστεί θρησκευτικά κέντρα.

Αριστερά: Θήρα, Ακρωτήρι. Κάτοψη του οικισμού κατά την Υστεροκυκλαδική Ι περίοδο (κατά Marthari 1984, 120).

Δεξιά: Θήρα, Ακρωτήρι. Μακέτα της πόλης.

Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός και η κατασκευή των κτηρίων ανταποκρίνονται με ακρίβεια στην εικόνα που έχουμε για τους μινωικούς οικισμούς, ενισχύοντας έτσι την άποψη ότι το Ακρωτήρι, αν δεν ήταν μια πόλη με μινωίτες αποίκους, βρισκόταν τουλάχιστον στη εγγύτερη σφαίρα της μινωικής επιρροής.

Θήρα, Ακρωτήρι. Άποψη της ανατολικής πλευράς του συγκροτήματος Δ.

Η ζωή του οικισμού σταμάτησε απότομα λίγο πριν την έκρηξη, όταν οι κάτοικοι τον εγκατέλειψαν, ειδοποιημένοι προφανώς από ισχυρές σεισμικές δονήσεις. Φεύγοντας πήραν μαζί τους, όπως φαίνεται, μόνο τα απαραίτητα υπάρχοντά τους, έτσι μέσα στα κτήρια βρέθηκαν πολυάριθμα αντικείμενα (αγγεία, εργαλεία, και έπιπλα) κατά χώραν. Ανάμεσα στα άλλα ευρήματα βρέθηκε και ένας σημαντικός αριθμός τοιχογραφιών εξαιρετικής ποιότητας, οι οποίες κοσμούσαν τους εσωτερικούς χώρους των κτηρίων.

Αριστερά: Θήρα, Ακρωτήρι. Αγγεία που βρέθηκαν κατά χώραν από τους ανασκαφείς.

Πάνω: Θήρα. Ακρωτήρι. Τραπεζάκι που βρέθηκε σε οικία του οικισμού.

Τα καλύτερα διατηρημένα δείγματα της ζωγραφικής τέχνης στο Αιγαίο ήρθαν στο φως με τις ανασκαφές στον οικισμό Ακρωτήρι της Σαντορίνης που καταπλακώθηκε από τη λάβα του ηφαιστείου που εξερράγη γύρω στο 1450 π.Χ. ίσως και νωρίτερα. Εκεί αποκαλύπτεται από τη δεκαετία του '60 ένας ολόκληρος οικισμός του 16ου και 15ου αι. π.Χ. με έντονα στοιχεία μινωικής επίδρασης. Άλλωστε η εποχή αυτή είναι οι αιώνες της μινωικής κυριαρχίας στο Αιγαίο. Σε αντίθεση με τις μινωικές, οι τοιχογραφίες της Θήρας διατηρήθηκαν σε πολύ καλή κατάσταση. Έτσι, εκτός από τη μεγάλη καλλιτεχνική τους αξία προσφέρουν και πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των Κυκλαδιτών.

Ψαράς, Ακρωτήρι, 1600 π.Χ. Η παράσταση αυτή δείχνει ένα νεαρό ψαρά που κρατά στα χέρια την ψαριά του. Εδώ είναι μία από τις πρώτες προσεγγίσεις του γυμνού ανδρικού σώματος, θέμα που θα απασχολήσει την ελληνική τέχνη για αιώνες. Παρ' όλη την επιρροή της αιγυπτιακής τέχνης, οι τοιχογραφίες της Θήρας διατηρούν μια μοναδικότητα, χαρακτηριστική της κυκλαδικής τέχνης, που δημιούργησε ένας λαός ευέλικτος και ελεύθερος με επίκεντρο τον άνθρωπο.

Η θεματογραφία περιλαμβάνει διαφορετικούς κύκλους: μεμονωμένες ανθρώπινες μορφές, νεκρές φύσεις, θαλασσινά τοπία και τοποθεσίες με πλούσια βλάστηση. Τα τμήματα των τοιχογραφιών αυτών προέρχονται από τους επάνω ορόφους των κτηρίων του οικισμού, όπου βρίσκονταν προφανώς οι σημαντικότεροι χώροι. Μερικές φορές το εσωτερικό των δωματίων ήταν ολόκληρο καλυμμένο με τοιχογραφίες, τα θέματα των οποίων ήταν ενταγμένα σε ένα προκαθορισμένο εικονογραφικό πρόγραμμα. Οι λεγόμενες μικρογραφικές τοιχογραφίες ήταν μακριές παραστάσεις με μορφές μικρού μεγέθους, οι οποίες ήταν τοποθετημένες στο ύψος του ματιού.

Τοιχογραφία της Άνοιξης. Πρόκειται για τη μοναδική τοιχογραφία του Ακρωτηρίου Θήρας που βρέθηκε ολόκληρη στη θέση της να κοσμίει τρεις τοίχους του ίδιου δωματίου.

(Δωμάτιο Δ2, Συγκρότημα Δ. Ακρωτήρι Θήρας, 16ος αι. π.Χ.)
Εικονίζεται βραχώδες τοπίο της Θήρας πριν από την έκρηξη του ηφαιστείου. Οι κορυφές και οι πλαγιές των βράχων καλύπτονται από ερυθρούς, ανθισμένους ή μισανοιγμένους, κρίνους με κίτρινους στήμονες. Παιχνιδιάρικα, γεμάτα ζωή χελιδόνια μόνα ή σε ζεύγη που ερωτοτροπούν στον αέρα, δίνουν κίνηση στο τοπίο και απεικονίζουν συμβολικά την αναγέννηση της φύσης.

Κτίριο Β: πυγμάχοι και αντιλόπες
Οι πυγμάχοι και οι αντιλόπες ανταγωνίζονται
για επικράτηση. Έχουμε τον ανταγωνισμό σε
ανθρώπινο επίπεδο και σε ζωικό.

**Τοιχογραφία των Πυγμάχων. Απεικονίζονται δύο
έφηβοι, γυμνοί με ζώνη στη μέση και γάντια πυγμαχίας.
Δωμάτο Β1, Κτίριο Β. Ακρωτήρι Θήρας, 16ος αι. π.Χ.**

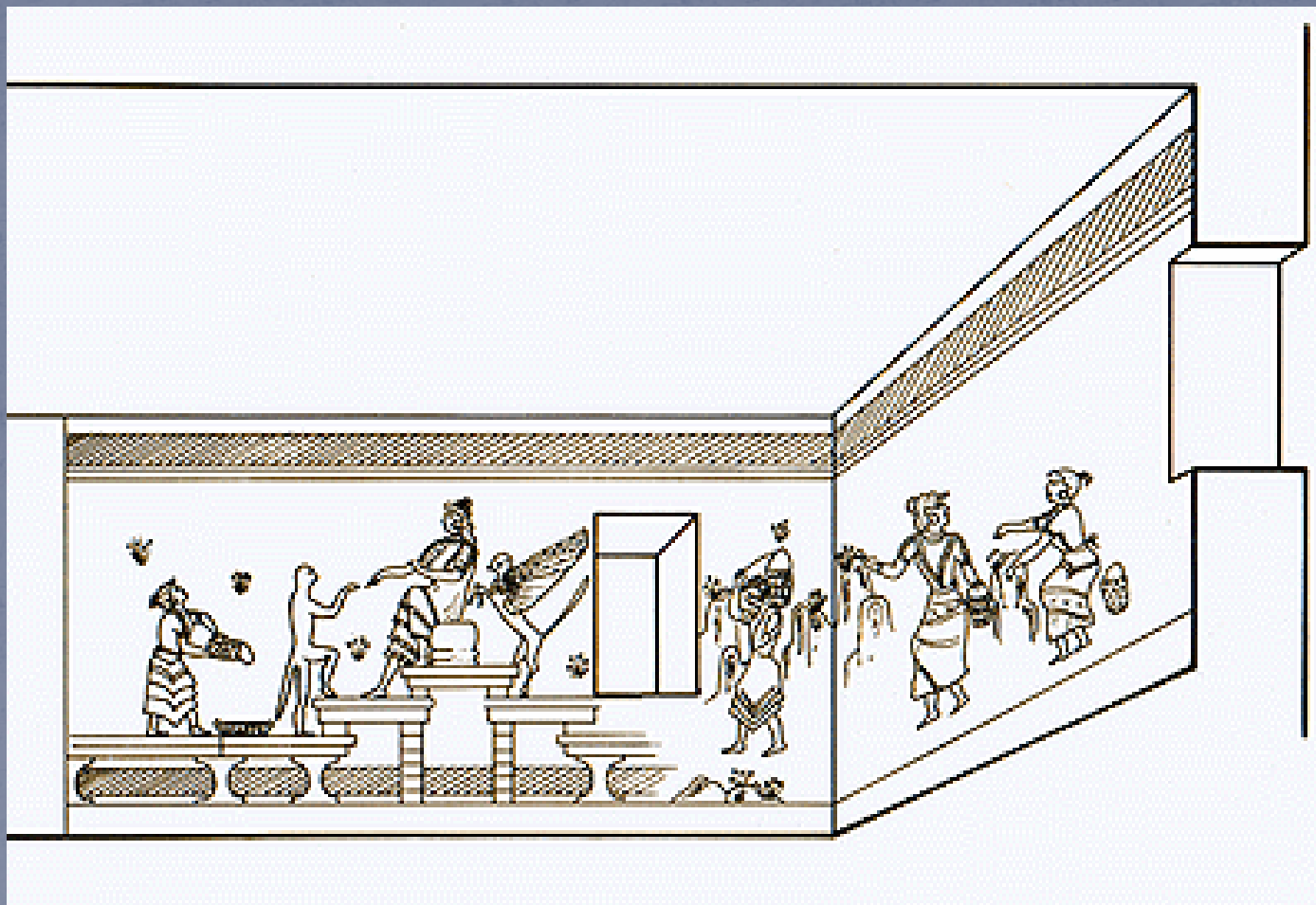

Τοιχογραφία των
αντιλοπών. Ζεύγος
αντιλοπών αποδίδεται σε
περίγραμμα, με δυνατές
μαύρες γραμμές, πάνω στο
λευκό βάθος του
κονιάματος. (Δωμάτιο B1,
κτίριο B. Ακρωτήρι Θήρας,
16ος αι. π.Χ.)

Η λυγερή, ευκίνητη μορφή
τους αποδίδεται με
απλότητα και οι κινήσεις
τους είναι συγκρατημένες
αλλά εκφραστικές. Ζεύγος
αντιλοπών ή μεμονωμένες
αντιλόπες κοσμούσαν και
τους άλλους τοίχους του
δωματίου. Το άνω τμήμα
του περιέτρεχε
διακοσμητική ζώνη με
κλάδο και φύλλα κισσού.

Θήρα, Ακρωτήρι. Σχεδιαστική αποκατάσταση τοιχογραφίας από την
Εεστή 3: Κροκοσυλλέκτριες και θεά πλαισιωμένη από πίθηκο και γρύπα
(κατά Ν. Μαρινάτου). Υστεροκυκλαδική Ι περίοδος.

Κρόκος ή σάφραν

Θήρα, Ακρωτήρι. Αποκατάσταση τοιχογραφίας από την Ξεστή 3: Κροκοσυλλέκτρια..

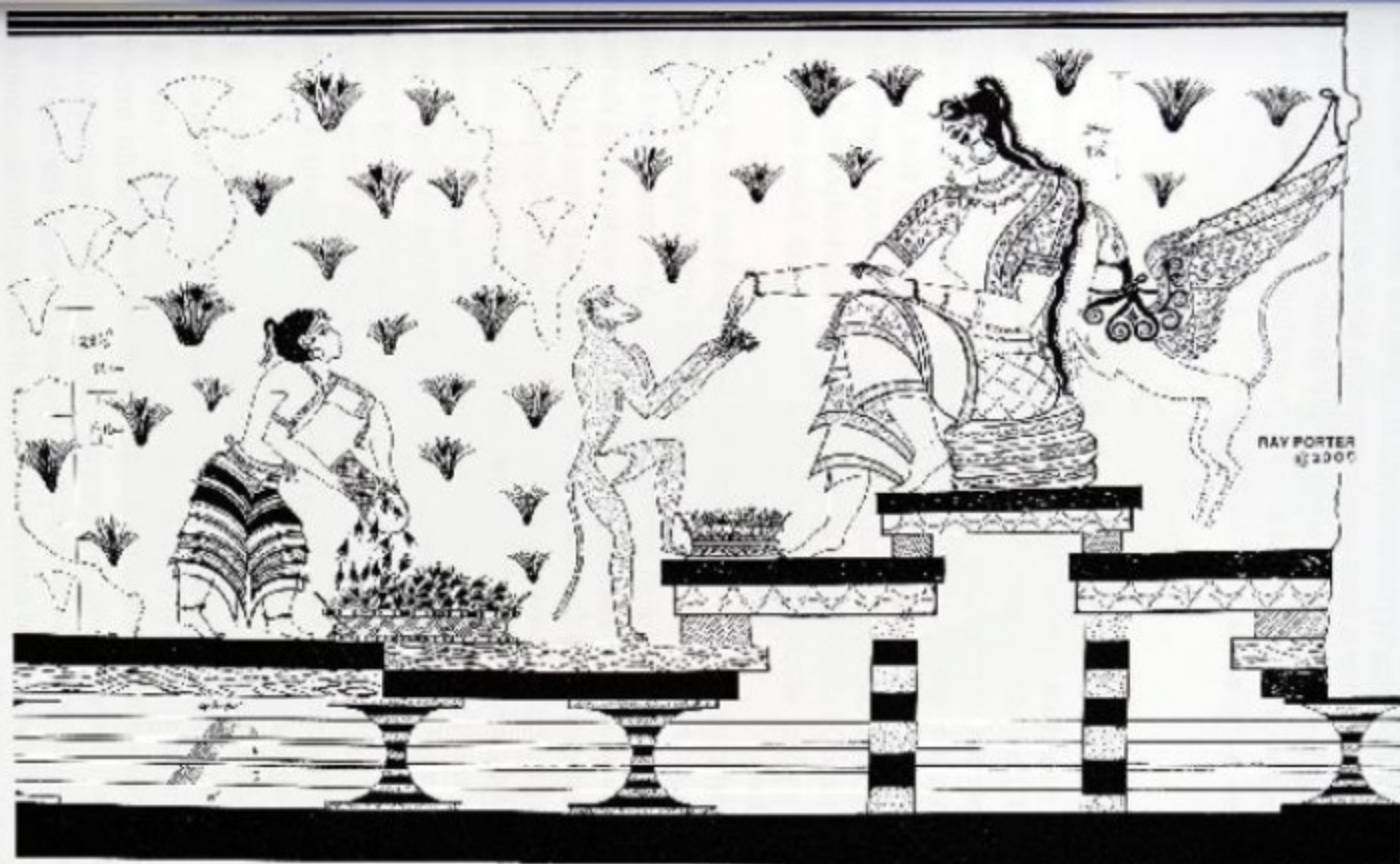
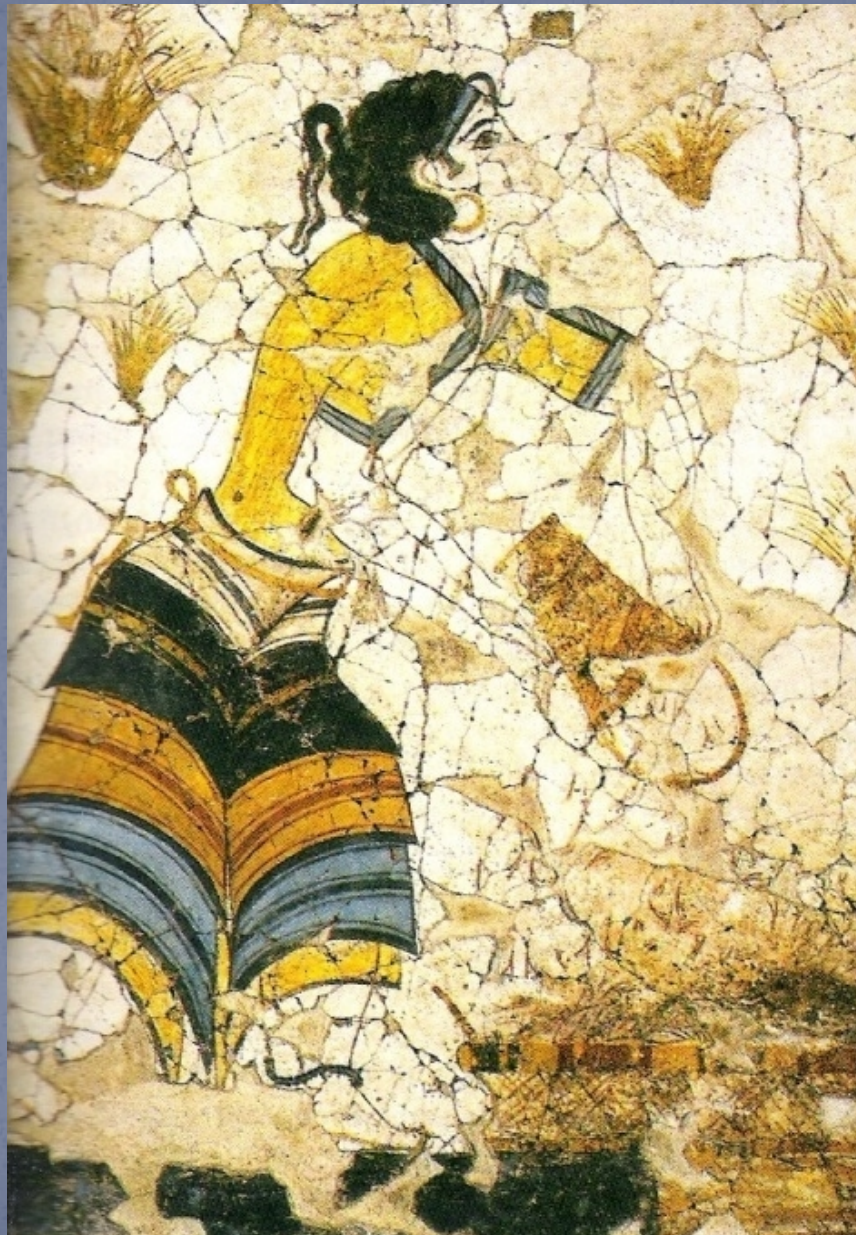

Figure 6.15. Reconstructed drawing of the enthroned goddess from Xeste J at Aegiali, Thera, drawn by R. Porter. LC 1A.

Εκτός από τις θρησκευτικές σκηνές, ανθρώπινες μορφές εμφανίζονται και σε παραστάσεις κοσμικού χαρακτήρα. Στη μικρογραφική ζωφόρο ή «τοιχογραφία του στόλου», όπως αλλιώς ονομάζεται, από τη Δυτική οικία, απεικονίζεται η άφιξη ενός στόλου σε μια παραθαλάσσια πόλη και στιγμιότυπα από μια ναυμαχία. Η παράσταση αυτή -που έχει διηγηματικό χαρακτήρα- δημιουργεί την εντύπωση ότι αναφέρεται σε ένα ιστορικό γεγονός ή σε μια μυθολογική αφήγηση.

